

2016/4

Erdei-Brüll György

A hat Tóra üzenete

Kéretik megengedni a paranoiát, mert hát mi tagadás, én is csak egy paranoid zsidó lennék. Lennék? Lehetek? Mindent megteszek, hogy ne legyek, de akkor is az vagyok, még ha gyomlálom, taposom, sőt szaggatom kifelé magamból ezt az átkot, mert amikor történik valami, amire magyarázatot kell találni és annak antiszemita voltát vélem felfedezni, ismét teste ölt az átok. Aztán jön a gondolat elhessegetése, majd az igazolások, mentegetőzések és hasonlóok sora, végül a következtetés.

*

Így volt ez most is október 26. reggelén. Hírt adott a rádió, és én elszaladtam a Thököly úti Bét Áron zsinagógához, de még nem engedtek be. Az utcán ácsorgók közé álltam, és figyeltem az elhangzó szavakat. Autók és buszok lassítottak le, és az ablakokban emberek fürkésztek az összeverődött sokadalmat. Később egy ismerősöm hívott telefonon, hogy látott a busz ablakából, és érdeklődött a történetek felől, bár már értesült arról, hogy mi történt. Talán negyedórát beszélünk, és minduntalan ott harsogott a szavak mögötti csendben a ki nem mondott kérdése: *Ki tette?* Nem kérdezte, viszont elmesélte, mit látott és hallott maga körül a buszon. „Hát itt meg mi történt?” – kérdezték egymást az emberek, és szinte mindenki „fegyvert ragadott”, azaz előkapta az okos telefonját, és egy lány fennhangon felolvasta az egyik portál szalagcímét. *Éljen korunk megkerülhetetlen eszköze!*

Másnap délben hangzott el a válasz a ki nem mondott kérdésére. Baleset volt. Átkozott, véletlen és tragikus. Csak a vezetékekben száguldó elektronok a megmondhatóí, mi is történt pontosan. Mérnöki fejjel, szakmai illetékességeket felvonultatva lehet megállapításokat tenni, kell is, de elégséges ez? Kell keresni felelőst? Kell halmozni a találgatások sorát? Gondolataim más irányba terelődtek, ahogy járkáltam a széksorok között, keresve az üszkös maradványokban ismerős tárgyakat. Láttam a megperzselt szélű imakönyveket, a pernyévé vált tekercseket és árván maradt Tóra-rudakat, a megégetten is szép Tóra-öltöztető bársonyruhákat, olyat is, ami ugyan tűzoltóvíz-áztatottan, de nagyjából megma-

radt. Kezembe fogtam a kormos Tóra-koronákat, és próbáltam megbecsülni a korukat.

*

Az írás, akár szent, akár csak egyszerű szöveg, soha el nem veszthető, akár értünk, akár ellenünk szól. A gondolkodó elmém tárházában nem találok sem kiutat, de még csak kifejezést sem arra, ha veszni hagynak olyan tárgyat, melyen írott szó található. Bezzeg az indulatos énem, az bővelkedik szitokban. Még most is forr bennem az indulat, és nem vagyok képes felfogni cselekedeteiket, pedig nem tudnám felsorolni hányszor láttam filmekben és fotográfiákon, amint a nácik tűzre vetnek könyveket, írásokat, de még Tórákat is, holott ideológusaik – akik okkultisták voltak – tudták, hogy ezekben szellemi erő rejtőzik. Egy Tóra 304.805 betűből áll. Másolása egy embernek több mint egy évbe telik, és minden nap, mielőtt hozzákezdene, rituális fürdőt vesz, hogy tisztán ülhessen a másolóasztalhoz. Teste a vízzel, míg lelke hite tűzével tisztul.

Hat Tóra veszett oda. Hat tárgy, hat lélek. Hat hatalmasság szökött ki kezeink közül, amiknek lapjait soha sem érintjük, de mégis ez tart össze bennünket, és nemcsak zsidókat, hanem minden olyan embert, aki hisz az emberiség emberségességében, vallásától vagy filozófiájától függetlenül. Akik lehet, nem ismerik az írást, de hisznek a rendben és a jogban, lehet, nem tudják, de őket is ez tartja össze, mert ezekben a sorokban van leírva, ami örök és megváltoztathatatlan.

A lángok Szimhát Tóra – a Tóra ünnepének – éj-jelén emésztették fel a Tóra-szekrényt. Ezt a szimbólumot kihagytam volna. Mi, zsidók úgy tartjuk, semmi sem véletlen. Minden történés a nagy egész egy része, és ez az esemény is valami okán ért utol bennünket. Másnap és harmadnap is odalátogattam, mint egy zarándok. Lelkiismeret-furdaláshoz hasonló érzést éltem át, mert úgy illett volna, hogy ebbe a zsinagógába járjak, hiszen csak egy utcára lakom. Bejártam az épületet, a kertjét, és igyekeztem beszédbe elegyedni mindenkivel. Az elnökkel, az intézővel (a samesszal), a szomszédokkal, de még a biztosító megbízottjával is. Sőt még egy se-

gítőkészséget mutatni igyekvő vállalkozóval is, akinek jóindulatában talán érdemes reménykedni. A vállalkozó hallotta a rádióban vagy olvasta az interneten az eseményt, és eljött, hogy felajánlja munkáját, mert ő már sok ilyen tűz utáni helyreállításban jeleskedett. A mai magyar közállapotoknak és közgondolkodásnak megfelelően elutasítjuk az ilyeneket, mert nyereszkeskedést szagolunk ki a dologból, de elkértem a telefonszámát, és e cikk írása közben felhívtam. Jót beszélgettünk, de nem sült ki belőle semmi, így odalett a reményem, ami nem is tudom, hogy mi volt.

Tanulságos volt a szomszéd házban lakó emberrel folytatott beszélgetésem is, aki észlelte és bejelentette a tüzet. Nem fényezte magát, mint a zsinagóga megmentőjét, hanem arról beszélt, hogy ez „csak” kötelesség, és persze gondolnia kellett saját házának védelmére is. Ez így van rendjén. Persze gyorsan kiderült az is, hogy az autóját a zsinagóga kertjében parkolja, ami mindjárt rá is mutat arra az állapotra, hogy a zsinagóga egy társasházban működik. Az autós szomszéd a zsinagóga szuterénjében lakó rokona révén használja a kertet. Az ott lakó rokon viszont arról panaszkodik fűnek-fának, hogy a szukkoti sátrat „engedély nélkül” építették fel. Azt is nehezményezi, hogy a közösség parkosította a kertet ...

*

Egy zsidó ember minden zsinagógai évben végigolvassa a Tórát. Az írást heti szakaszokban követjük, mint egy évről évre visszatérő naplót. Gyermekként úgy képzeltem, van egy olyan naptár, amin sem napok, sem hónapok nincsenek, csak a hetek, és ebből tudják, mi a teendő azon a héten. Egyszer meg is kérdeztem nagyapámtól, miért vannak heti szakaszok, de nem maradt ideje válaszolni, mert nagyanyám rávágta: „Mert beosztással él az ember.” A Tóra körüli gondolataimat egy másik emlék felidézése színesíti, ami az egyik legmeghatározóbb ifjúkori élményem. Scheiber Sándor – aki nagyapámmal együtt gyerekeskedett – egy hasonló korú társammal együtt rám bízta a József körüti zsinagóga egyik Tórájának az áttekerését, persze szigorú felügyelet mellett. 19 éves voltam, és először kerültem testközelbe egy tekerccsel. Úgy éreztem, életemben először közel engedtek egy elérhetetlennek tűnő misztériumhoz, és ezzel valami nagy-nagy beavatásnak lettem részese. Olyan nagynak, ami után csak egyenes, büszke tartással járhatok az utcán. Aznap mindenkire mosolyogtam. 1976-ot írtunk, és ekkor már idegen emberek is mertek egymásra mosolyogni akár az utcán is, ha volt rá alka-

lom, vagy jó kedv. Ez az élmény volt az első a sorban, ami a Tórához köt, de mostantól a fájdalom is beáll ebbe a sorba.

*

Eljött a temetés napja. Még soha sem láttam Tóra-temetést. Az arcokon a veszteség bevéődései húztak erős vonalakat. A ravatalon nyugvó kis koporsónál három férfi és három nő ül egymással szemben. Az ő Tóráikat temetjük. Ők is, akár csak én, meghatódunk Kardos főrabbi megindítóan személyes hangú beszéde hallatán, és lassan megindulunk kifelé a négy rabbi után, akik tolják a koporsószállító kocsit. Kint a sírnál a maradványok az Auschwitzból származó szappanok emlékműve és a táborok népére emlékező, nevekkelt rovátkolt oszlopok közelében ereszkednek a mélybe, majd az emberek csendben elindulnak hazafelé. Én még körbejárom a saját köveimet.

Sok embert kérdezek arról, mit gondol a tekercekről, remélve, hogy kapok olyan választ, ami tovább ösztönöz a gondolataimban. Az elnöktől kapom az első lökést, mert a jövőről beszél. Egyszerre él benne jelen, a múlt és jövő (*nomen est omen*). Melyek a teendőik? – „Nekem nem volt időm gyászolni, mert helyet kellett találnom az embereknek” – mondja karját széttárva –, „mert ezeknek az embereknek hely kell az imádkozáshoz, Tóra-szekrény kell tekerccsekkel, és ha erről többet akarsz hallani, gyere el pénteken a Scheiberbe (Scheiber Sándor Gimnáziumba – a szerk.), ők fogadtak be minket, amíg nem történik valami.”

Megfogadtam, és pénteken velük köszöntöttem a szombatot. Idős közösséget találtam a gimnázium kis imatermében, de sokak arcán nem keserűséget, hanem a bizakodás és az összetartozás jeleit véltem felfedezni. Az egyikük, amikor arra kértem, hogy beszélgessem velem, szabadkozott és mentegetőzött, hogy nem tud jól beszélni, ne őt kérdezzem, de mivel nem tágitottam, az egyik kérdésemre csak elmondta, hogy hiába a veszteség, ő bizakodó, mert a zsidók mindig talpra állnak. – „Mi ez a vészkor-szakhoz képest?” – kérdezte, és már mosolygott. Odalépve hozzánk, a barátja már kész válasszal állt elő, nevezetesen, hogy „a Tóra összetartó ereje fog bennünket átsegíteni ezen az időszakon.” Már rátaláltak a szerencsétlenségben rejlő szerencsére, nevezetesen arra, hogy egy iskolában kaptak helyet, így biztosan fiatalodni fog a közösség, és látva, hogy felemelem a fényképezőgépet, ő is szabódni kezdett. „Nem nézek ki jól a fényképeken.”

*

Hatalmas erő van a Tórában. Az összetartozáson túl mindig a jövőbe mutat, annak ellenére, hogy múltról szól. Összekovácsol bennünket a múltunkkal, és nemkülönben a jelenünket arra vezeti, amerre a jövő sejlik. Miközben olvassuk, kitekintünk a körülöttünk lévő világra, tudjuk, mit kell vagy mit kéne tennünk. Ez persze evidencia, de ha kimondjuk sokkal igazabbnak hat. A veszteséget elszenvedő közösség így kap erőt a talpra álláshoz, ezért bizakodik, és ezért fog még erősebb kötélekkel összetartozni. A kérdés csak az: ki fogja azok közül mindezt megérteni, akik tehetnek értük valamit?

Ki lesz az első?

